

Oppfølging av særlig verdifulle  
kulturlandskap i Sør-Trøndelag



**RAPPORT:**

# **SNILLFJORD KOMMUNE**

Innhold:

- Beskrivelse av kommunen
- Skorilla – Vuttudalen
- Vaslag – Kongensvoll

[www.fylkesmannen.no/kulturlandskapsprosjektet](http://www.fylkesmannen.no/kulturlandskapsprosjektet)



**FYLKESMANNEN I SØR-TRØNDELAG**  
Avdeling for landbruk og bygdeutvikling



## Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Avdeling for landbruk og bygdeutvikling

Statens Hus

7468 TRONDHEIM

Besøksadress: E. C. Dahls gate 10

Tlf: 73 19 90 00

postmottak@fmst.no

www.fmst.no

<b>TITTEL</b> Oppfølging av særlig verdifulle kulturlandskap i Sør-Trøndelag. Rapport: Snillfjord kommune	<b>DATO</b> 09.11.2005
<b>FORFATTER</b> Vigleik Stusdal	<b>ANTALL SIDER</b> 23
<b>PROSJEKTLEDER/-ANSVARLIG</b> Laila Marie Sorte Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, avdeling for landbruk og bygdeutvikling	<b>STIKKORD</b> Snillfjord Kulturlandskap
<b>UTGITT AV</b> Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, avdeling for landbruk og bygdeutvikling	

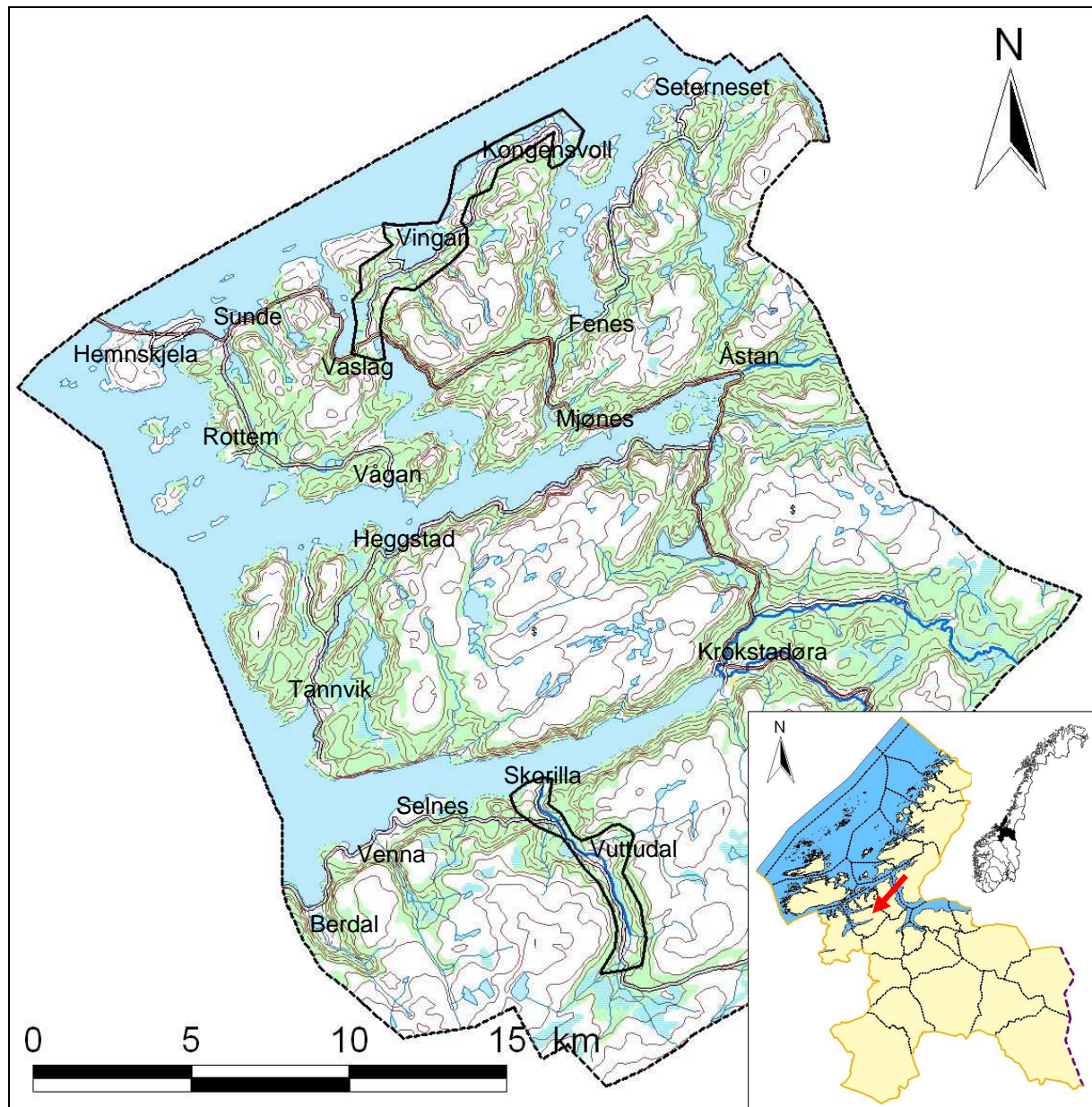
## Innhold

1	Beskrivelse av kommunen .....	1
2	Skorilla – Vuttudalen .....	4
3	Vaslag – Kongensvoll .....	12
4	Kilder.....	23

# 1 Beskrivelse av kommunen

Snillfjord kommune har et samlet landareal på 512 km<sup>2</sup>. Arkeologiske funn bekrefter at det har bodd folk her i om lag 10 000 år (Snillfjord kommune 2005). Dett er med å gi områder i kommunen høg kulturhistorisk verdi. Per 1.1.2005 var folketallet 1 026 (SSB 2005), et tall som har gått nedover i alle år, bortsett fra i 2003 da det var pluss 4 i folketilvekst.

Snillfjord kommune har tre tettsteder som er omtrent like store. Sunde, Ytre Snillfjord og kommunesenteret Krokstadøra, figur 1. Fra Krokstadøra er det ca. 3,5 mil til både Sunde og Ytre Snillfjord. Kommunen har en form som er bedre tilpasset et kommunikasjonsnett på sjøen enn på land, og med sine mange fjorder er den et eldorado for båtfolk. Båten var også livsnerven i tidligere tider for de som drev næring, både fiske, jordbruk og handel.



Figur 1. Kart over Snillfjord kommune. Undersøkellesområdene er omrisset med sort linje. Kartdata: Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Statens kartverk/tillatelsnr. MAD 12002-R127454.

Antall sysselsatte i primærnæringene er 26,8 %, noe som er 11,8 % over gjennomsnittet for fylket (SSB 2005). Antallet sysselsatte i sekundærnæringer er også større enn fylkes- og landsgjennomsnittet, og til sammen utgjør dette over halvparten av de sysselsatte.

Hytter og turistnæring er et satsingsområde i kommunen, og etter hvert som det bygges veier til nye områder, kommer hyttefolket etter.

Med så stort landareal, og en befolkning på bare vel 1 000 mennesker, er det god plass i Snillfjord. Hver enkelt har en halv kvadratkilometer til rådighet. Stor andel unge og stor andel eldre kjennetegner befolkningsstrukturen i kommunen. For kommunen er det viktig at det kan bli arbeid til de i arbeidsfør alder, slik at det fortsatt kan gi håp om bosetting i grendene

Berggrunnen i Snillfjord består hovedsakelig av sure og næringsfattige bergarter som granitt og gneis. Dette gir et skrint jordsmonn mange steder og grunnlag for lite vekst. Det er imidlertid flere steder gammel havbunn som gir gode forhold for dyrking av næringskrevende vekster.

Opprinnelig skog i Snillfjord har vært furu og lauvvirke. I forbindelse med skogreising er det plantet mye gran i kommunen. Det er for mange et fremmedelement og har endret landskapsbildet i flere daler og ller. Produktivt skogareal utgjør 90,5 km<sup>2</sup>, som er 18,8 % av arealet i kommunen (Snillfjord kommune 2005).

Jordbruksarealet er på 13 062 dekar ved siste søknadsomgang, med 68 søkere. 51 bruk hadde storfe, av disse var det 42 som hadde melkekyr (SLF 2004). For bare ti år siden, i 1995, var det 98 som søkte om produksjonstilskudd. Av dette var det 75 storfebesetninger, derav 66 med melkekyr. Det er en nedgang på ca 30 % i antall søkere og en nedgang på ca 36 % i antall bruk som driver med melkeproduksjon (SLF 2004). Antall melkekyr har i samme periode blitt redusert med 137 kyr, noe som tilsvarer en reduksjon på ca 17 %. Antall ammekubesetninger har økt i samme periode, noe som delvis oppveier nedgangen i melkebruk.

Større avling og avdrått er basert på innkjøpte innsatsfaktorer, som kunstgjødsel, sprøytemidler og kraftfôr. Høyere produksjon per enhet har ført til at en har økt produksjonen på et mindre antall dyr og areal. Færre dyr, mindre behov for grovfôr og for beitearealer, har ført til at mye jord har gått ut av produksjon. Der arealet er lite og dårlig arrondert er det vanskelig å høste med store, moderne maskiner, slik at disse arealene blir liggende brakk. Flere mindre bruk er mer eller mindre gått ut av produksjon fordi det er for lange avstander og for vanskelig å høste.

Når dyra forsvinner blir behovet for driftsbygningen borte, driftsveier og utgårder forfaller, noe som fører til at en del av den særprega bygningsmassen og skifteinndelinga forsvinner.

Det åpne landskapet forsvinner og blir bevokst med kratt, og etter hvert tett skog. For å holde kulturlandskapet åpent er det behov for beitende dyr. Melkekyrne må nødvendigvis være i nærheten av driftsbygningen, men ungdyra, sauene, hestene og kjøttfeet kan flyttes og beite i andre områder enn i nærheten av husa.

Det kulturlandskapet vi har fått er en følge av en villet politikk; noe som vi har fått med på kjøpet, men som vi allment ikke setter pris på. Når naturen tar tilbake arealet, blir det

biologiske mangfoldet endret, antall arter blir færre og mye kulturhistorie forsvinner. Dette er verdier som oppfattes å tilhøre allmennheten og som landbruket har et ansvar å holde i hevd. Når kulturlandskapet endres så radikalt, forsvinner mye av grunnlaget for vekst i andre næringer, så som turistnæringa, med dertil hørende ringvirkninger.

I dette prosjektet vil en forsøke å vise hvilke verdier som en har innenfor de områder som er valgt ut og hva som skal til for at en fortsatt kan ta vare på disse. Hva som er mulig å ta vare på er opp til den enkelte grunneier og de som har interesser i områdene. Noe av pengene som er med i grunnlaget for inntekter i landbruket, blir nå kanalisert slik at de kan være med å stimulere til å holde prioriterte områder i kulturlandskapet i hevd.

## Undersøkellesområdene

På et møte mellom representanter fra prosjektet og Snillfjord kommune 7.5.04, ble det besluttet å arbeide videre med følgende fem områder som utgangspunkt: Vaslag – Kongensvoll, Skorilla – Vuttudalen, Snilldalssetra – Djupdalen, Forra – Ytre Snillfjord og Berg – Auset – Snillia. Etter hvert ble det klart at det ikke var kapasitet til å arbeide med så mange områder i hver kommune, så det ble bestemt å redusere antallet områder i Snillfjord til tre. På grunn av kapasitetsproblemer under feltarbeidet, ble til slutt bare to områder undersøkt nærmere. Dette var områdene Vaslag – Kongensvoll og Skorilla – Vuttudalen.

Utvelgelsen av områder i prosjektet gir ikke en endelig oversikt over de mest verdifulle kulturlandskapene i kommunen. Andre områder kan også være særlig verdifulle kulturlandskap. Prosjektet er først og fremst en arbeidsmetode, der målrettet innsats mot enkeltområder er en sentral del i arbeidet for å oppnå maksimal effekt av de tiltak som settes i verk i kulturlandskapet.

Det ble avdekket store verdier i kulturlandskapet i Snillfjord, og det er blant annet svært mye tradisjonell bygningsmasse innenfor de undersøkte områdene. Disse representerer en viktig del av kulturhistorien og er flotte elementer i kulturlandskapet. Dessverre er mye av denne bygningsmassen i begynnende forfall, men SMIL-midlene vil forhåpentligvis kunne bidra til at en anstendig del av denne kulturarven bevares.

*Skorilla – Vuttudalen* har et variert landskap som strekker seg fra Vuttudalssetra i sør til Skorilla og Snillfjorden i nord. Her finnes ei lang rekke verdifulle bygninger og bygningsmiljøer, og særlig den landsbypregete bebyggelsen på Vuttudal-gårdene og de mange gamle bygningene på Skorilla er av stor kulturlandskapsverdi. Landskapet byr også på stor opplevelsesrikdom og framstiller på en interessant måte utviklinga fra tradisjonelt til moderne jordbruk.

*Vaslag – Kongensvoll* er et typisk kystkulturlandskap med hovedsakelig små gårder som har vært drevet i kombinasjon med fiske. Kulturlandskapet i området er svært variert og interessant, men er i dag noe preget av gjengroing og driftsnedleggelse. Mange flotte, tradisjonelle bygningsmiljøer er imidlertid bevart, og området har en interessant kulturhistorie. Området ligger i ytre deler av Snillfjord, som er mye besøkt av turister i sommersesongen. Innenfor området er det blant annet to campingplasser. Området har en del nyere inngrep, men kulturlandskapet oppleves for det meste som helhetlig og godt bevart.

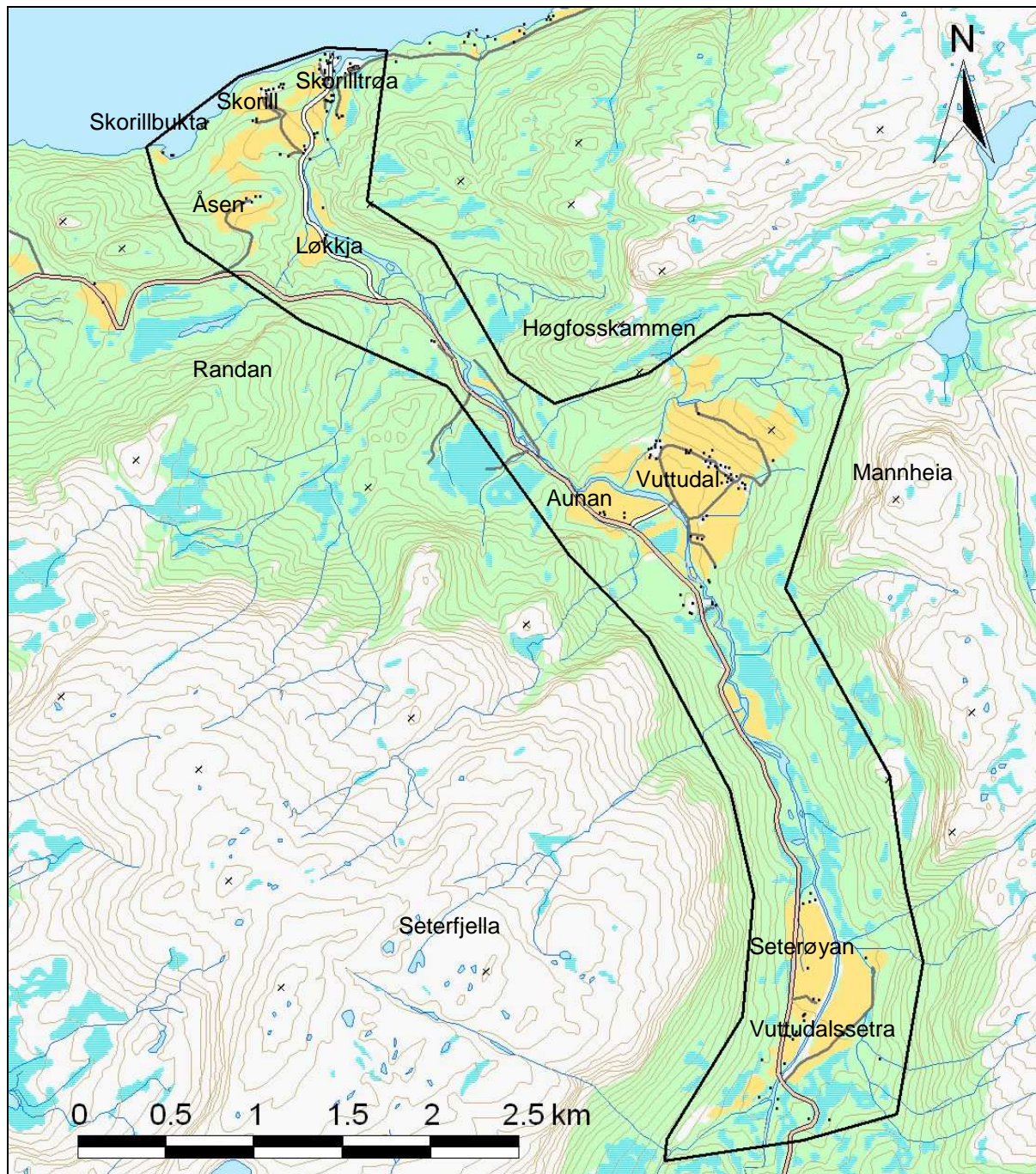
## 2 Skorilla – Vuttudalen

Befart: Ultimo september 2004

Hoh.: 0 – ca. 250 m

### Beskrivelse av området

Området Skorilla – Vuttudalen strekker seg fra sjøen ved Skorilla og sørover langs Skorillelva/Vuttudalselva til Vuttudalen og Vuttudalssetra, figur 2. Jordbruket her er ikke et typisk kystjordbruk, men er i større grad innlandspreget. I nord grenser imidlertid området til Snillfjorden, og her finnes kai og naust.



Figur 2. Kart over området Skorilla – Vuttudalen. Det undersøkte området er avgrenset med sort linje. Kartdata: Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Statens kartverk/tillatelsesnr. MAD 12002-R127454.

På Skorilla ligger gårdene spredt i det kuperte terrenget og i Vuttudalen ligger gårdene på rekke og rad under ei sørvestvendt li. Ellers er området preget av en relativt smal dal, med liten høydeforskjell og relativt flat bunn.

Berggrunnen i området består for det meste av næringsfattige og tungforvitrelige bergarter som gneis (NGU 2005). Det finnes imidlertid årer med mer næringsrik biotittskifer flere steder, for eksempel ved sjøen på Skorilla. Berggrunnen er likevel for det meste dekket av kvartærgeologiske avsetninger, slik at jordsmonnet kan gjenspeile andre næringsstoffer enn det som er vanlig i berggrunnen på stedet.

Kvartærgeologisk har området forekomst av ulike typer avsetninger. Ved Skorilla er det i hovedsak havavsetninger (leirjord) som danner et tykt teppe over berggrunnen. Mellom gården Åsen og sjøen er et område med morenemateriale (som har varierende kornstørrelse) og mellom Skorill og Skorilltrøa er det noen breelvavsetninger (grus og sand). Det flate partiet ved Vuttudalsgårdene er først og fremst elveavsetninger (dominert av sand), men med et parti med torv og myr mellom Melåsen og elva. Fra Asbjørnslettet og i en bue om lia bak tuna og til Kleiva er det breelvavsetninger som dominerer, mens det ovenfor lia er tykke moreneavsetninger. Ved Vuttudalssetra er det mest elveavsetninger. Næringsstoffer frigjøres først og fremst fra de minste jordpartiklene, og det er derfor mer næring i leirjord enn i grusrik jord.

### **Nåværende og tidligere drift**

Den tradisjonelle drifta i området med mange dyreslag har nå veket plass for et moderne jordbruk med mer ensidig produksjon. Melkeproduksjon i kombinasjon med noe kjøttproduksjon er nå det vanlige i området. Bruk av maskiner og kunstgjødsel har ført til store forandringer i landskapet de siste 50 åra.

Inntil 1950-tallet lå gårdene i Vuttudalen i teigdeling, men nye krav til effektivitet og effektivisering førte til at jorda ble utskiftet. De bratte bakkene, som tidligere må ha vært den beste jorda i området, er i dag blitt beite, ettersom den er for bratt til å slås med traktor. I stedet blir her brukt beitepusser. Ovenfor bakkene er en del arealer planert, og nedenfor bakkene er det dyrket opp noe myr i seinere tid.

Tidligere var det slått langt oppover liene på Vuttudalsgårdene. Det vises fremdeles spor igjen av denne drifta, da det ikke er grodd helt igjen ennå. Det ble slått både i de fine grasliene og på myrene, og man holdt gjerne på til frosten kom. Også folk fra Ytre Snillfjord var her inne og slo teigene sine. Dette viser at markaslåtten tidligere var ettertrakta og nødvendig for å skaffe nok vinterfôr. Det fôret som ble høstet lengst inne i marka ble gjerne satt i stakk, mens det som var lenger nede ble lagt i høyløer og henta hjem på vinteren. Utmarksslåtten tok imidlertid slutt rundt 1950, da kunstgjødselen begynte å bli tilgjengelig.

På Vuttudalssetra var det tradisjonell seterdrift til 1965. Etter dette er området nydyrket, slik at det nå fremstår som et moderne jordbruksareal. De fleste seterhusa var dårlige og ble derfor revet ned. I stedet er det satt opp nye, mer ”hyttepregede” seterbygninger.

Gårdene på Skorilla hadde ikke setrer, men det var vanlig med sommerfjøs. Gårdene hadde naust ved sjøen og det ble fisket en del, selv om fisken bare ble brukt til matauk. Ellers er det en gammel dampskipskai ved sjøen, hvor Fosenbåten tidligere la til. I fossen her finnes det dessuten et stort kvernhus og her har også vært sagbruk.



## Biologisk mangfold

Mangfoldet av planter og dyr i jordbrukslandskapet kan være stort. Naturlig forekommende arter har funnet nye voksesteder i beite- og slåttemark og dannet et mangfold som skiller seg fra naturen ellers. Mangfoldet er størst i områder hvor det ikke har vært pløyd, gjødslet eller



**Figur 3.** Mye av den gamle kulturmarka i området er i dag gjengrodd, som her ved vegen i Skorilla. Ei høyløe i forfall viser at her tidligere har vært slått.

tilsådd, men høstet på mer tradisjonelt vis med slått og beiting. Slike arealer kalles gammel kulturmark, og er viktige å ta vare på av hensyn til vårt biologiske mangfold.

Både på Vuttudalsgårdene og i Skorilla finnes noen rester av gammel kulturmark, men det er ikke registrert noen større arealer med gammel kulturmark innenfor området. Kulturmarka er for det meste gjødslet eller gjengrodd, og det biologiske mangfoldet knyttet til jordbruksdrift er derfor forholdsvis lavt. Det er likevel en del interessante arealer innenfor området, som langs elva og ved sjøen i Skorilla, figur 3. Også de beitede bakkene ved Vuttudalsgårdene er interessante, men bruk av beitepusser kan redusere det biologiske mangfoldet, ettersom dette vil medføre en gjødslingseffekt.

## Kulturminner og kulturmiljøer

Tradisjonelle bygninger og bygningsmiljøer har verdi som kulturminner og er med på å skape et harmonisk og vakkert kulturlandskap. Spor etter tidligere driftsmetoder har også slike verdier. Dette kan være steingarder, rydningsrøyser, oppmurte veger, bruer og lignende.



**Figur 4.** Det ene av to bevarte kvernhus på Skorilla står like nede ved sjøen.

Området er forholdsvis rikt på kulturminner knyttet til jordbruksdrift, og kulturmiljøet er det som gjør området så interessant. På Skorilla er det ei rekke bygninger av historisk interesse. Her nevnes blant annet gården Skorill, med ei spesiell trønderlån. Låna ble oppført i 1810 og i 1880 ble gården delt mellom to brødre, slik at låna ble delt på midten. Låna er fremdeles delt mellom de to bruka, noe som er ganske unikt i dag. Ellers har begge bruka tradisjonelle fjøs. På det vestre bruket er det en gammel vinkellåve, mens på det østre bruket er driftsbygningen noe yngre og nå opprustet som løsdriftfjøs. Bruka har to stabbur som står side om side ved vegen inn til gårdene. I Skorillbukta har gårdene naust, og disse er alle i god stand. Her står også ei høyløe. Begge disse bruka hadde kvernhus, det ene i fossen ovenfor Skorilløya, det andre nede ved sjøen, figur 4. De har ikke vært i bruk etter krigen, men står fortsatt. Kvernhuset til det østre bruket har fått nytt torvtak, mens kvernhuset, som

tilhører det vestre bruket sammen med Skorilltrøa, har blekktak og er i forfall. På det østre bruket står dessuten et eldhus/smie fra 1892 med nyrestaurert spontak, figur 5.



**Figur 5.** På Skorilla står et nyrestaurert uthus som tidligere har fungert som mastu og smie. Huset har spontak og er en av få bygninger hvor denne tradisjonelle taktypen er beholdt.

Ved Skorilltrøa, der Skorillelva renner ut i Snillfjorden, står et snekkerverksted, ei sag og et nedlagt lite kraftverk. Disse hørte inn under Trøhaugen, som var en plass med bare noen få mål dyrka jord og et fjøs. Også ved vegen inn til Skorill-gårdene står det et gammelt snekkerverksted. Både Åsen og Skorilltrøa er også tradisjonelle trøndertun og har velholdt bygningsmasse, og fjøset på Skorilltrøa har et flott skifertak. Det står rester av høyløer flere steder i området, men de eneste som i dag er i brukbar stand står på Løkkja og Tømmeråstrøa. Dessuten står det ei høyløe i forfall tett ved vegen litt lenger nord (se figur 3), og her er også kulturmarka rundt nesten fullstendig gjengrodd. Alle høyløene

er bygd i reisverk. Tidligere var det en del steingarder i området, men nå er det meste fjernet. Det står derfor bare kortere stubber igjen, som ved vegen inn til Skorill-gårdene.

Etter at kvernhusa på Skorill-gårdene gikk ut av bruk, fikk de malt korn på felleskverna på Vuttudal-gårdene, som stod i Bortgardselva.

Vuttudal-gårdene var tidligere som en ”landsby”, med gårdene plassert tett i tett, med ei klynge i øst og ei i vest. Denne todelinga hadde sammenheng med at det opprinnelig var to gårder her som hver har blitt delt i mindre gårder senere. Vuttudal bestod da av Framgarden/Fremmer grend i vest og Bortgarden/Børter grend i øst. I tillegg lå det tre bruk mellom disse to klyngene, som må være de yngste bruka. Det finnes ei tegning som viser hvordan gårdene lå rundt 1880, rekonstruert etter manns minne (tegnet av Rigmor Frimannslund hos Riksantikvaren i 1956-57). Denne gir ei interessant framstilling av området slik det må ha sett ut for over 100 år siden.

Selv om flere av Vuttudal-gårdene nå er utflyttet, har området ennå et visst landsbypreg. Gårdene ligger ennå for det meste på rekke og rad under lia, figur 6. Mye av bygningsmassen ble revet etter utskiftinga i 1950, og i dag er det bare tunet på Østråker'n som har bevart den tradisjonelle bygningsmassen (med fjøs, trønderlån og stabbur), figur 7. Fjøset på Østråker'n er spesielt, da det er tømret med svalgang på oversida. Oppe på toppen av bakken lå det et eget bruk. Bare trønderlåna, som trolig er fra 1870-tallet, står igjen. Denne er nå solgt som fritidseiendom. Ellers står bare to stabbur og to eldhus igjen av de gamle bygningene på Vuttudal-gårdene.

Aunan i Vuttudal ligger på andre sida av elva i forhold til de andre gårdene. Her er fjøsa, som trolig er fra mellomkrigstida bevart og i forholdsvis god stand, og på Aunan står i tillegg et stabbur og ei smie/mastu. Sistnevnte er bygd opp på murer og står delvis ute i en bekk, figur 8. Selv om murene er i god stand, er bygningen i begynnende forfall.



**Figur 6. Vuttudal-gårdene har fremdeles et visst landsbypreg der de ligger på rekke og rad under lia, som de har gjort i lang tid.**



**Figur 7. Østråker'n er det best bevarte tunet i området. Fjøset er bygd med svalgang på oversida. Huset øverst tilhører et annet, nedlagt bruk.**



**Figur 8. På gården Aunan i Vuttudalen står ei flott, gammel smie. Bygningen er godt synlig fra vegen, og er et viktig element i landskapet her.**

På Vuttudalssetra er de tradisjonelle bygningene for det meste borte, men her står ennå en ganske stor, eldre låvebygning med låvebro. Bygningen er i begynnende forfall.

### **Landskapsopplevelse og tilgjengelighet**

Området Skorilla – Vuttudalen består av en lang, smal dal som begynner sør for Vuttudalssetra. Dalen ender i sjøen ved Skorilla, og ei elv følger dalen i hele dens lengde. Vuttudalen er tydelig skilt fra Skorilla ved en innsnevring av dalen like nord for Aunan, og

Vuttudalssetra er også skilt fra resten av området. Området oppleves derfor som tre enheter som er bundet sammen av dalen og elva.

Den smale dalen gir en tydelig romfølelse i Vuttudalen og Vuttudalssetra. Ved Skorilla er ikke dalformen så utpreget, ettersom fjella rundt er noe lavere og dalen vider seg ut her. Dette gjør at Skorilla i stedet deles opp i underordnede landskapsrom, skapt av blant annet hauger i avsetningsmaterialet og av vegetasjonen. Vuttudal-gårdene ligger som i en gryte i landskapet, der den grønne lia bak tuna er det dominerende trekket i landskapet her. Vuttudalssetra er først og fremst preget av de store, sammenhengende flatene med nydyrka mark, figur 9.



**Figur 9.** Vuttudalssetra er preget av de store, sammenhengende flatene, som er nydyrka i seinere tid. Også de fleste bygningene her er nye. Området er likevel en viktig del av landskapsopplevelsen i området, der den store flata står i sterk kontrast til fjellandskapet rundt.

Innenfor området finnes både tilknytningen til sjøen og til seterdrift og utmarksslått. Dette gir stor variasjon og et mangfold av landskapselementer. Både elva og sjøen gir liv til landskapet og bidrar også til å skape variasjon. Mange gamle bygninger gir området en historisk dybde som gjør det interessant å ferdes i.

Det er ikke tilrettelagt for turgåing i området, men på Skorilla er det mulig å gå tur langs vegene her. Ellers er det mulig å gå langs noen gamle veger, men ikke uten at man kommer gjennom tuna på gårdene. Det finnes en gammel sti mellom Skorill og Skorilltrøa, og en gammel veg mellom Skorill og Åsen. Dette åpner muligheter for rundturer i området her.

### **Inngrep og trusler**

Kulturlandskapet i området Skorilla – Vuttudalen har i hovedsak et tradisjonelt preg over seg, men fremstår ikke som uberørt av moderne inngrep. Ingen av inngrepa som er gjort er svært omfattende, men mange er likevel tydelige. Inngrep forstås her som alle installasjoner eller landskapsendringer som ikke følger av tradisjonelt landbruk og fiske.

På Skorilla er det satt opp et smoltanlegg ved sjøen øst for elveosen. Her er også et næringsbygg like ved Trøhaugen (ved brua over Skorillelva). Ellers er det kommet opp noen få eneboliger i området. Disse er typiske ferdigtegnede hus uten tilknytning til lokal byggeskikk. Det samme gjelder også de nye bygningene som er satt opp på Vuttudalssetra.

Både gjengroing og forfall av tradisjonell bygningsmasse er store trusler for områdetets verdi som kulturlandskap. Gjengroinga har allerede kommet svært langt, særlig er det bakkete landskapet i Skorilla gjengrodd. Dette, sammen med bygninger i forfall, gir et noe ustelt preg. Bygningene i området er av stor kulturlandskapsmessig verdi, men flere av dem er likevel i begynnende forfall. Dersom de får forfalle videre, vil områdetets særpreg i stor grad bli borte.

### **Vurdering av området**

Området Skorilla – Vuttudalen har et variert landskap som strekker seg fra Vuttudalssetra i sør til Skorilla og Snillfjorden i nord. Her finnes ei lang rekke verdifulle bygninger og bygningsmiljø, og særlig den landsbypregete bebyggelsen på Vuttudal-gårdene og de mange gamle bygningene på Skorilla er av stor kulturlandskapsverdi. Landskapet byr også på stor opplevelsesrikdom og framstiller på en interessant måte utviklinga fra tradisjonelt til moderne jordbruk.

### **Aktuelle tiltak/skjøtselsanbefalinger**

De største verdiene i kulturlandskapet i området Skorilla - Vuttudalen knytter seg til variasjon og mangfold av kulturhistoriske og opplevelsesmessige elementer.

For å ta vare på de store kulturlandskapsverdiene i området, bør følgende arbeides med:

- Hindre videre gjengroing og forfall av gammel kulturmark (særlig beitemark).
- Bevare eldre bygningsmasse
- Unngå skjemmende inngrep i området og tilpasse nye bygninger til eksisterende kulturmiljø
- Utvikle bedre tilgjengelighet for allmennheten

Sammenhengen mellom jord og bygningsmasse er det som skaper et helhetlig og særlig verdifullt kulturmiljø. Derfor er det viktig at både bygninger og kulturmark ivaretas og sees i sammenheng med den drifta som skapte dette landskapet.

Det er fortsatt et relativt stort dyrehold i området, med to aktive melkeprodusenter i Skorilla, og fem i Vuttudalen. Likevel ser vi at mye gammel kulturmark er grodd igjen, og at flere arealer er i ferd med å gro igjen nå. For å holde det åpent trengs derfor også rydding av gjengroende arealer. Dette er beskrevet nærmere i vedlegg I til rapporten. Man kan søke kommunen om SMIL-midler til rydding av gjengrodde arealer. Det kan også innvilges tilskudd til inngjerding av slike arealer, slik at det blir lettere å beite.

I Skorilla anbefales det at det ryddes på de gamle kulturmarkene langs vegen fra Løkkja og ned til sjøen, ettersom dette er arealer som har stor betydning for landskapsopplevelsen. Her kan det også finnes rester av gammel kulturmark med et høyere biologisk mangfold enn i de gjødslete arealene. En tilråd derfor at skjøtselsanbefalingene i vedlegg I følges. Det er også ønskelig at skråningene ned mot den fulldyrka marka ryddes og holdes åpne.

For å bevare det unike preget i området er det viktig at de tradisjonelle bygningene blir bevart. Viktige bygninger er både kvernhusa, det unike tunet på Skorill og bygningsmiljøet ved sjøen der Skorillelva renner ut. Det anbefales også at flere av småhusa settes i stand, som høyløene det finnes flere av her. På Aunan bør det gamle eldhuset ved bekken restaureres. Bygningen er svært godt synlig fra vegen og utgjør et spennende element i landskapet her.

På Vuttudal-gårdene er det særlig viktig å ta vare på det tradisjonelle ”landsbypreget”. Dette innebærer at man tar hensyn til dette når det skal settes opp nye bygninger, ved at de blir plassert slik at de holder helheten samlet. Det er også å anbefale at nye bygninger som settes opp tar opp elementer fra de bygningene som allerede er her, slik at helheten ytterligere understrekes. Det anbefales også at fargene på bygningene beholdes som i dag, ved utstrakt bruk av rødt og hvitt. Denne harmoniseringen er med på å understreke helhetspreget.

I tillegg er det av største interesse at de gamle bygningene på Vuttudal-gårdene holdes i god stand, dette gjelder særlig tunet på Østråker'n, som er det mest tradisjonelle tunet her. Det har stor kulturhistorisk verdi.

Det anbefales også at den gamle løa på Vuttudalssetra, som den eneste tradisjonelle bygningen her, settes i stand.

Det kan søkes SMIL-midler gjennom kommunen til istandsetting av tradisjonelle bygninger. Å finne ny bruk for tradisjonelle bygninger er alltid en utfordring, men istandsetting ved bruk av SMIL-midler vil ikke hindre en innvending ombygging til andre bruksformål. For mer informasjon om prinsipper for istandsetting av bygninger og lignende, se vedlegg II til rapporten.

Det er dårlig med merkede turstier i området. Det anbefales derfor at det vurderes å tilrettelegge for bedre tilgjengelighet, både i natur- og kulturlandskapet, med merking av stier og skilting med informasjonstavler og kart. Dette må først og fremst være myntet på lokalbefolkningen, og er særlig aktuelt i Skorilla.

Små informasjonstavler eller lignende vil være med på å gi en større totalopplevelse. Jo mer kunnskap man har om det landskapet man ser rundt seg, jo mer interessant vil opplevelsen av det bli. Det vil være vanskelig å se verdien i kulturlandskapet og de gamle bygningene som står der om man ikke kan noe om dem. Den lokale historien er kanskje ukjent også for mange fastboende. Opplevelsen av kulturlandskapet ville for disse bli langt større med små informasjonstavler på aktuelle steder.

Tiltak for å øke tilgjengeligheten i kulturlandskapet kan gis tilskudd gjennom SMIL-ordninga i kommunen, og omfatter blant annet etablering av turstier, oppsetting av benker, skilting og merking. Mer informasjon om slike tiltak finnes i vedlegg II til rapporten.

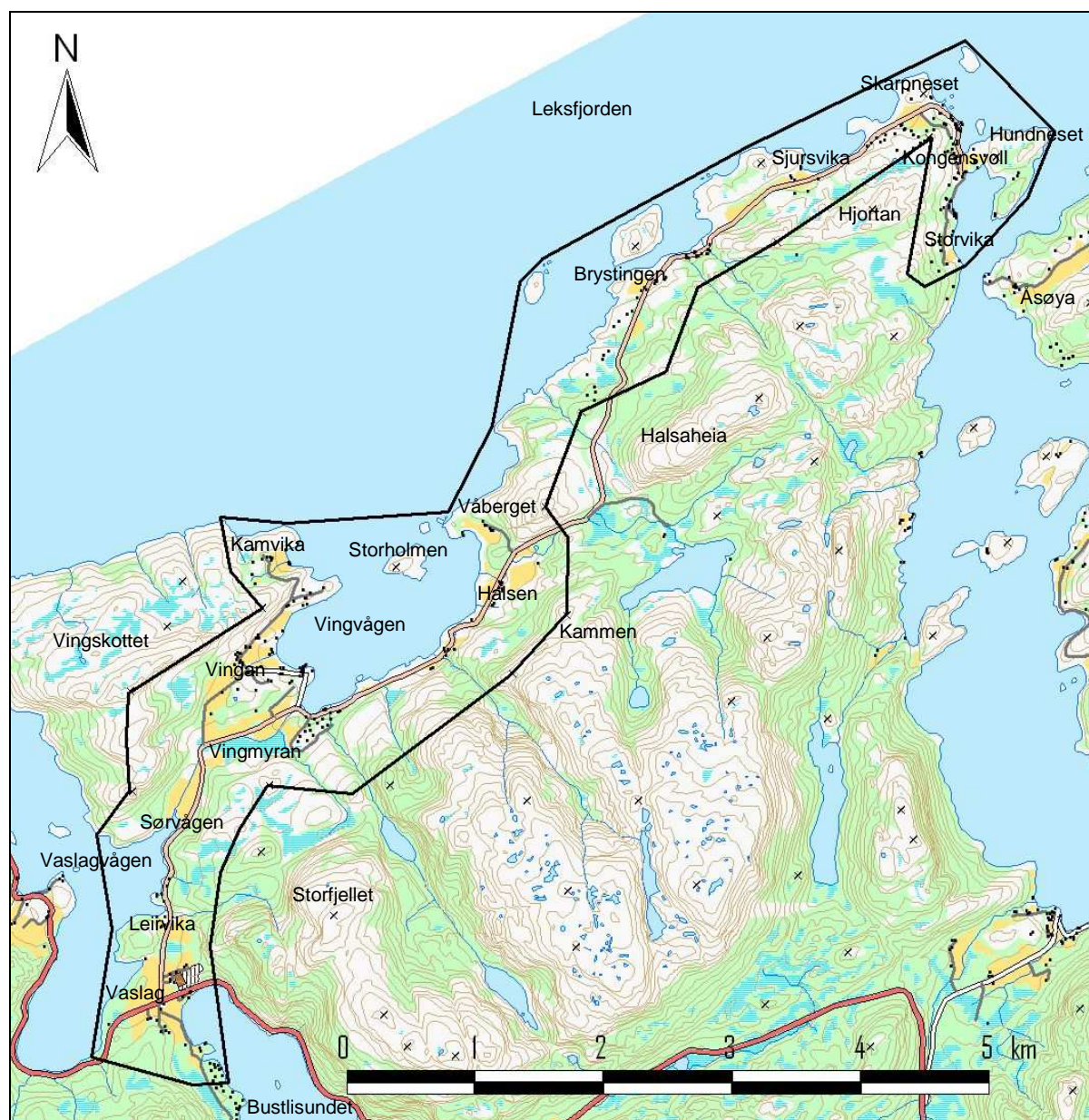
### 3 Vaslag – Kongensvoll

Befart: Ultimo september 2004

Hoh.: 0- ca. 90 m

#### Beskrivelse av området

Området Vaslag – Kongensvoll ligger i nordre deler av Snillfjord kommune, ut mot Trondheimsleia og Leksfjorden. Vaslag ligger som en terskel mellom Vaslagvågen og Bustlisundet. Herfra strekker området seg forbi Vingvågen til Kongensvoll i nordøst. Området utgjør vestsida av halvøya som ligger mellom Trondheimsleia og Imsterfjorden, figur 10.



Figur 10. Kart over området Vaslag - Kongensvoll. Det undersøkte området er avgrenset med sort linje. Kartdata: Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Statens kartverk/tillatelsensnr. MAD 12002-R127454.

Dette er derfor først og fremst et kystlandskap og i mindre grad et fjordlandskap, figur 11. Gårdene i området er relativt små, og det meste av den dyrka jorda er lavereliggende områder som tidligere har ligget under havnivå. Bortsett fra de begrensede, dyrkbare arealene og noe myr, består området for en stor del av lave fjell og hei. Fjellskråningene er mange steder svært bratte, og her vokser gjerne løvskog. I de høyereliggende partiene går løvtrevegetasjonen raskt over i områder med nakent berg og hei, dessuten finnes en god del furuskog. Området var tidligere del av Agdenes kommune.



**Figur 11.** Området Vaslag - Kongensvoll er i hovedsak et kystlandskap med forholdsvis små gårder. Terrenget er kupert med mange bratte fjellskråninger. Gårdene ligger gjerne plassert i ei stripe mellom sjøen og fjellsida.

Geologisk er området mellom Vaslagvågen og Kongensvoll dominert av granodiorittisk gneis (NGU 2005). I tillegg er her noen innslag av biotittskifer, og på Vaslag er berggrunnen dominert av granittisk gneis og migmatitt (NGU 2005). Dette er for det meste næringsfattige bergarter, som ikke frigir så mye plantenæringsstoffer (miljolare.no 2005).

### **Nåværende og tidligere drift**

Tradisjonell drift i området var kombinasjonsbruk med jordbruk og fiske. Det var vanlig å ha 1-6 kyr per bruk og i tillegg en del sau og geit. Alle gårdene hadde naust, og dette var viktige næringsbygninger på bruka tidligere. De fleste gårdene hadde også laksevarp, som var en viktig del av inntektsgrunnlaget for mange på kysten – for mange var det den næringa som ga best inntekt. Torvtaking var også en del av den tradisjonelle drifta i området, da her manglet skog. Tidligere var det sjøen som var viktigste ferdselsvegen i området, og vegen på land kom først i 1920-åra. Tidligere fantes både butikk og skole i området, men disse er nå nedlagt.



I dag er de fleste gårdsbruka nedlagt, og jorda holdes i hevd av noen få brukere. Det største bruket som er i drift er på Vingan, der bnr. 2 og 4 er slått sammen. Her er det produksjon av kjøtt og melk med en kvote på 76 tonn. Ellers finnes det bare noen titalls sau i området. Butikk og skole er nedlagt, men fraflytningstrenden fra 1980-tallet er likevel snudd. Et aktivt næringsliv og et ønske om å ta vare på bygda skal ha æren for det. Både på Våberget og på Kongensvoll er det etablert campingplass, på Kongensvoll er det båtanlegg og oppdrett, i Vingvågen er det etablert både ei mekanisk og ei oppdrettsrelatert bedrift og på Vaslag er det bensinstasjon. Dette gjør at det finnes arbeidsplasser i bygda og muligheter for å kunne bosette seg her.

Det tidligere helt åpne landskapet har, som en følge av svært redusert drift, i stor grad grodd igjen.

### Biologisk mangfold

Mangfoldet av planter og dyr i jordbrukslandskapet kan være stort. Naturlig forekommende arter har funnet nye voksesteder i beite- og slåttemark og dannet et mangfold som skiller seg fra naturen ellers. Mangfoldet er størst i områder hvor det ikke har vært pløyd, gjødslet eller tilsådd, men høstet på mer tradisjonelt vis med slått og beiting. Slike arealer kalles gammel kulturmark, og er viktige å ta vare på av hensyn til vårt biologiske mangfold.

I området er det ikke registrert store arealer med gammel kulturmark. Kulturmarka er for det meste gjødslet eller gjengrodd, og det biologiske mangfoldet i jordbrukslandskapet er derfor



**Figur 12.** På Vingan finnes noe areal med gammel kulturmark som har preg av hagemark. En gammel, forfallen steingard ligger her midt i beitet.

forholdsvis lavt. På gården Djupå er det imidlertid noen arealer med preg av gammel kulturmark langs sjøen mellom tunet og Innervågen, men også dette er gjødslet.

På Vingan finnes det arealer med gammel kulturmark i et belte mellom innmarka og fjellskrenten mot nord og vest, figur 12. Området har preg av hagemark, med et tresjikt av hovedsakelig bjørk og furu. Markoverflata er steinete med svært grunn jord, men har ellers et jevnt og godt nedbeitet grassjikt. Dette arealet er ikke gjødslet og beites av storfe.

På Skarpneset er det registrert to lokaliteter med havstrand (Fylkesmannen i Sør-Trøndelag 1999). Den ene består av grus- og steinstrand og har 51 registrerte plantearter. Den andre er ei sandstrand med 60 registrerte plantearter. Havstrandarealene har lokal verneverdi.

## Kulturminner og kulturmiljøer

Tradisjonelle bygninger og bygningsmiljøer har verdi som kulturminner og er med på å skape et harmonisk og vakkert kulturlandskap. Spor etter tidligere driftsmetoder har også slike verdier. Dette kan være steingarder, rydningsrøyser, oppmurte veger, bruer og lignende.

Det finnes flere godt bevarte bygningsmiljøer i området, figur 13. På Vingan bnr. 4 står fortsatt gamlestua, som er fra ca. 1750. Både denne og stabburet er i god stand, men fjøset er erstattet med et moderne. På bnr. 3 står et gammelt, tradisjonelt trøndertun med vinkellåve, trønderlån og stabbur. Låna her er under restaurering og er utleid til fastboende.



**Figur 13.** På Vingan står ett av de tradisjonelle bygningsmiljøa som er bevart i området. Her står fortsatt både låna fra 1750 og stabburet.

På Djupå står ei tradisjonell stue og et fjøs fra 1870-tallet. Tunet har også eldhus, stabbur og et naust like nedenfor ved sjøen. Stabburet er nylig restaurert. Ned mot sjøen er det lagt stein som er ryddet fra innmarka som store rydningsrøyser. Disse har kanskje også hatt funksjon som en slags forbygging mot sjøen. Tunmiljøet fremstår som tradisjonelt, bortsett fra et nytt bolighus, og ligger godt synlig ved vegen.

Huset på Våberget er bygd av kirkebyggere, og er bygd opp i Hemne for så å bli fraktet ut hit. Dette vises ved at huset er bygd med detaljer som var vanlig ved kirkebygging, som at det er vannspor i borkledningen. Huset stod ferdig i 1892. Det var i sin tid både ordfører og trygdekontor på gården. Stabburet på gården er utbedret og brukt som utleiehytte i forbindelse med campingplassen som drives på gården. Fjøset står imidlertid til forfall. Ved sjøen står et naust og et bryggehus, figur 14.

I Kamvika står tunet bevart, men bare den tradisjonelle stua er i god stand. Fjøset er i fremskredet forfall og taket er totalt ødelagt. På Kamvikneset står ei gammel brygge, også den i fremskredet forfall. Naustet er fullstendig forfalt. På gården står fortsatt sommerfjøset med blekkta. Det ligger et stykke oppe i dalen mot vest.



**Figur 14.** Et gammelt bryggehus og et naust utgjør et idyllisk element i kulturlandskapet på Våberget i Vingvågen. Slike tradisjonelle bygningsmiljøer har verdi både for landskapsopplevelse og kulturhistorie.

I Sjursvika står et tradisjonelt bygningsmiljø som er svært godt synlig fra vegen. Her er både stuelån, fjøs og naust i god stand, mens to mindre uthus er i begynnende forfall.

Bygningsmiljøa er det som gjør Kongensvoll til et interessant kulturlandskap. Jorda er for det meste lagt brakk, nedbygd eller gjengrodd. På Kongensvoll står også den gamle skolen for grenda, som er en stor, staselig og velholdt bygning med valmet tak. Ellers var det mange småbruk her, men i dag er det meste av innmarka gjengrodd eller i begynnende gjengroing og driftsbygningene er for det meste borte, figur 15. Flere tradisjonelle stuer og naust står imidlertid fortsatt her. Blant annet småbruket Bakken, hvor det står ei lita stue og et lite uthus ovenfor vegen, og et naust like nedenfor vegen. I Litlvika er det også flere naust og nedlagte småbruk.



**Figur 15.** Ved Kongensvoll er alle de små gårdene fra fiskerjordbrukets tid nå nedlagt.

Vaslag vestre er den eneste relativt store gården i området. Tunet er et forholdsvis tradisjonelt og velholdt trøndertun, som her er synlig fra hovedvegen. Også Leirvika har et tradisjonelt tun med stue og fjøs. Disse er ennå i god stand, selv om gården er nedlagt, noe jorda rundt bærer tydelig preg av. På Vaslag vestre ligger også to mindre gårdstun.



**Figur 16.** Det fantes gjerne 2-3 isdammer på hver av gårdene i området.

Istaking var tidligere en del av næringsvegen her ute. Istakinga fant sted i isdammer, som kunne være naturlige eller kunstig anlagte dammer, figur 16. Isdammer var det på de aller fleste gårdene, på Kongensvoll ligger ennå en stor dam som bærer navnet Isdammen. De fleste gårdene hadde også ishus, som var et eget rom i nausta til lagring av is. Til hvert slikt ishus var det gjerne 2-3 isdammer. På Vingvågkaia står fortsatt "Ishusbrøggga", som var et lagringsrom for is med utskipningskai. Istakinga holdt på fram til 1960- eller 1970-tallet.

Nausta er en svært viktig del av kulturlandskapet her, siden kombinasjonen jordbruk/fiske var det som gjorde det mulig å bosette seg her. Nausta lå gjerne samla i gode havner, som i Vingvågen, figur 17. Både nausta og bryggemiljøet i Vingvågen er derfor noe som grenda har et felles ansvar for. Den ene bygningen på Vingvågkaia var tidligere skysstasjon for båten som la til her. I dag er bygningen i bruk som utleiebolig for turister.



**Figur 17.** Naust og brygger er en viktig del av kulturlandskapet i området, siden kombinasjonen jordbruk/fiske var den vanlige næringsvegen her. Bildet er fra Vingvågen.

På Storholmen i Vingvågen stod det fra ca. 1920 og frem til 1995 et fyr. Til fyret hørte ei lita oljebu. Fyret var et landemerke for Vingvågen, og det har oppstått et tomrom etter at det ble

tatt bort. Til historien hører at den engelske kongefamilien skal ha gått i land på piknik på holmen. I dagligtalen blir den derfor gjerne kalt ”Dronningholmen”.

På Halsen var det statlig hvalstasjon fram til 1928 med rundt hundre ansatte. Denne ble lagt ned etter sak fra grunneierne pga. forurensning som ødela for det viktige laksefisket i Vingvågen. Laksefisket var som nevnt viktig, og laksevarp var det både i Kamvika, på Vingan, på Djupå, på Våberget og i Trollvika. Mange av disse var såkalte ”ståarvorp”.

Innover heiene var det mange steder torvbuer. Her ble torva lagret etter at den var tatt opp fra torvmyrene i det tidligere treløse landskapet. I dag finnes det få spor igjen av denne drifta.

Steingjerder finnes flere steder i området, blant annet langs kanten av den dyrka marka på Våberget og på Vingan. Dette gjerdet er i dag i dårlig stand og for en stor del nedramlet. Det holdes likevel åpent med beiting slik at det ikke gror ned. I Kamvika er det muret opp en veg ut til brygga, og nedenfor våningshuset står det en svært kraftig steinmur.

Det er ikke registrert gravrøyser eller lignende arkeologiske kulturminner her. Området har likevel trolig en svært gammel bosetningshistorie, ettersom det ligger sentralt ved Trondheimsleia og har lett tilgjengelig jord liggende på steder som rundt Vingvågen, på Vaslag og i Sjursvika.

### Landskapsopplevelse og tilgjengelighet

Området Vaslag – Kongensvoll har et variert og oppstykket landskap. Bratte fjell skaper et kraftig relieff i landskapet, da fjellskråningene står i sterk kontrast til sjøen nedenfor, figur 18. Dette skaper en svært tydelig romfølelse i landskapet, som kanskje er spesielt tydelig i Vingvågen. Gårdene her liksom klorer seg fast i ei smal stripe mellom sjø og fjell. På Vaslag er imidlertid bildet et annet, der store, grønne flater dominerer et noe mer ensformig landskap. Kontrasten til det forrevne landskapet som ellers dominerer, er slående. Mot Kongensvoll blir fjellene lavere og mindre dominerende. Dette gjør at området her oppleves som mindre dramatisk, med mer rolige landskapsformer.



Figur 18. De bratte fjella skaper et kraftig relieff i landskapet. På stille solskinnsdager speiler fjella seg i sjøen. Bildet er fra Vaslag.

Strandsona er et viktig stemningsskapende element her, figur 19. Der sjø møter land er det alltid en spenning i landskapet. Det er kontrasten mellom det harde og det myke, samtidig som mellom det trygge og det utrygge. Strandsona har dessuten et mangfold av planter, her møtes både de som hører til sjøen, de som hører til på stranda og de som hører til lenger inne på land.



**Figur 19.** Strandsona er møtestedet mellom sjø og land, og er med på å skape et svært variert landskap. Strandsona er også et stemningsskapende element som gir rom for aktiviteter som lek, bading og fiske.

Gårdsmiljøa og naust-/bryggemiljøa gjør landskapet innbydende med en variert og levende preg. Der bygningene er i forfall og jorda ligger brakk, blir opplevelsen likevel en annen. Her oppleves landskapet mer som ensomt og forlatt.

Det kupert terrenget gjør det mulig å få vid utsikt over landskapet ved å bevege seg litt opp i høyden. De bratte skråningene gjør det likevel vanskelig å ta seg fram. Da er det godt det også er lett å få oversikt fra strandsona og vegen, som er lett tilgjengelige. Det aller meste av området er tilgjengelig og synlig fra vegen.

På vegen mellom Vingan og Kamvika er det satt opp en benk i haugen mellom Kamvika og Litlvika. Herfra er det utsikt over store deler av Vingvågen og ut over havet. Vegen hit har ikke kjørestandard, slik at dette er et rolig og fredelig turmål. Ellers er det en del folk som går tur langs bilvegene i området, eller langs umerkede stier i terrenget. I Vingvågen er det dessuten mulig å gå en rundtur rundt Storhaugen. Denne vegen passerer like forbi Vingvågkaia og gårdene på Vingan og gir gode muligheter til å oppleve kulturlandskapet her.

### **Inngrep og trusler**

Kulturlandskapet i området Vaslag – Kongensvoll har i hovedsak et tradisjonelt preg over seg, men fremstår ikke som uberørt av moderne inngrep. Ingen av inngrepa som er gjort er svært omfattende, men mange er likevel tydelige. Inngrep forstås her som alle installasjoner eller landskapsendringer som ikke følger av tradisjonelt landbruk og fiske.

På Vaslag er det tydeligste inngrepet en bensinstasjon som er plassert midt i et åpent jordbrukslandskap. Denne er bygget som en vanlig, moderne stasjon og bryter med helheten i området, særlig siden den har fått en slik fremtredende plassering. Bensinstasjonen har likevel

en positiv betydning for fastboende i området, ettersom den sørger for at et visst tjenestetilbud opprettholdes.

I Vingvågen er det satt opp et par store, nyere bygg på kaia. Det ene er stykket opp som tre hvitmalte hus med mønet vendt mot sjøen. Det andre, som er et okergult næringsbygg, har fått detaljer fra tradisjonelle bryggehus. Siden disse bygningene er forsøkt tilpasset et miljø med brygger og naust, har man klart å begrense innvirkningen av inngrepa. For å få nok areal til næringsanlegget er det imidlertid lagt en fylling med molo ut i sjøen som en forlengelse av kaianlegget.

Ved Djupå er det satt opp et pelsdyranlegg som er et tydelig inngrep i landskapet. Samtidig er det plassert innunder fjellet, slik at det ikke er blitt dominerende.

Både på Våberget og på Kongensvoll er det campingplass. På Våberget er det foretatt svært få inngrep som følge av drifta, og campingvognene er plasserte på den gamle dyrkamarka uten at her er gjort større, permanente inngrep. Et sanitæranlegg som er satt opp, er malt rødt og har fått møneretning mot sjøen, som de andre uthusa på gården. Dette gjør at det glir bedre inn i helheten enn det ellers ville ha gjort.

Campingplassen på Kongsvoll fremstår som et større inngrep i landskapet, da en her ikke har tatt hensyn til lokal byggeskikk. Samtidig har utbygginga til campingplass ført med seg tydelige inngrep i landskapet, blant annet er det sprengt ut en del av berget og det er bygd ut marina. Ved campingen er det også satt opp en stor lagerhall. Denne er plassert inn mot Hundneset, slik at den ikke har fått en altfor dominerende virkning. Mot Litlvika er det sprengt ut et stort stykke av fjellet for å få plass til et næringsanlegg med blant annet en stor plasthall. Her er det tatt lite hensyn til landskapet, noe som også gjør at inngrepet virker større enn det er. På Hundneset er det satt opp to små vindmøller. Bortsett fra veggen fram til dem, har de lite negativ innvirkning på landskapsbildet, selv om de er et landemerke på stedet.

Det er bygd noen nye eneboliger i området. Disse følger ikke lokal byggeskikk, men er typiske ferdigtegnede hus. En god del hytter finnes også, men disse er stort sett bygd i skog og ligger slik plassert at de for det meste er lite synlige. Også hyttene er stort sett bygd etter ferdigtegnede modeller.

En del arealer i området er nydyrket i seinere tid. Dette gjelder blant annet i Sørvågen. Ellers er det typisk at en del bratte og oppstykkete arealer er blitt, eller er i ferd med å bli, lagt brakk. Dette gjør at gjengroing er en stor trussel i området, blant annet på arealer i Leirvika og Sjursvika. Gjengroinga har allerede tatt mye dyrka mark og beiteland i området, noe som har gjort at landskapet har gått fra å være helt snautt til at skogen nå dominerer liene ned mot sjøen.

Mange gamle bygninger er forfalt, og mange tradisjonelle bygninger er nå i dårlig stand, både gårdshus, brygger og naust. Dersom det ikke blir gjort noe for å ta vare på disse bygningene, vil de være borte innen relativt få år.

Videre utbygging med hytter og eneboliger kan utgjøre en trussel mot områdets kulturlandskapskvaliteter. Det er derfor viktig å finne ut hvordan nye, nødvendige bolighus kan tilpasses det landskapet de skal bli en del av. Hyttestyting i jordbruks- og boligområdene kan dessuten bryte opp helheten i landskapet og skape uheldige virkninger for opplevelsen og autentisiteten.

## Vurdering av området

Området Vaslag – Kongensvoll er et typisk kystkulturlandskap med hovedsakelig små gårder som har vært drevet i kombinasjon med fiske. Kulturlandskapet i området er svært variert og interessant, men er i dag noe preget av gjengroing og driftsnedleggelse. Mange flotte, tradisjonelle bygningsmiljøer er imidlertid bevart, og området har en interessant kulturhistorie. Området ligger i ytre deler av Snillfjord, som er mye besøkt av turister i sommersesongen. Innenfor området er det blant annet to campingplasser. Området har en del nyere inngrep, men kulturlandskapet oppleves for det meste som helhetlig og godt bevart.

## Aktuelle tiltak/skjøtselsbefalinger

De største verdiene i kulturlandskapet i området Vaslag – Kongensvoll knytter seg til variasjon og mangfold av kulturhistoriske og opplevelsesmessige elementer.

For å ta vare på de store kulturlandskapsverdiene i området, bør følgende arbeides med:

- Hindre videre gjengroing og forfall av dyrka mark og beitemark
- Bevare eldre bygningsmasse med fokus på kystkultur
- Unngå skjemmende inngrep i området og tilpasse nye bygninger til eksisterende kulturmiljø
- Opprettholde og videreutvikle god tilgjengelighet for allmennheten

Sammenhengen mellom sjø, jord og bygningsmasse er det som skaper et helhetlig og særlig verdifullt kystkulturmiljø. Derfor er det viktig at både bygninger og kulturmark ivaretas og sees i sammenheng med den drifta som skapte dette landskapet.

Det er en stor utfordring å holde ved like dyrka mark og beitemark når drifta reduseres. Uten husdyr er det praktisk talt umulig å holde gammel beitemark åpen. Dyrka mark kan imidlertid holdes i hevd ved utleie av jorda eller salg av gras. Det kan også være mulig å få til avtaler med grunneiere i for eksempel nabobygda om utleie av arealer til beiting. Dette forutsetter imidlertid at det er brukbare gjerder i området. Det kan søkes SMIL-midler gjennom kommunen til inngjerding av beitemark. Der det er behov for mer omfattende tiltak, som rydding av skog og kratt, kan det også søkes midler til dette gjennom samme ordning. For råd om skjøtsel og rydding av slike områder, se vedlegg I til rapporten.

For det tidligere beskrevne beitearealet på Vingan kan det søkes *Tilskudd til skjøtsel av gammel kulturmark* gjennom regionalt miljøprogram. Dette er et ekstra skjøtselstilskudd for beiting eller slått av gammel kulturmark, som ugjødsel, upløyd og ikke tilsådd gammel beitemark.

For å opprettholde det unike ved området, er det viktig å bevare tilknytningen til sjøen. I dette ligger at det er særlig viktig å ta vare på de gamle sjøhusa, som naust og brygger. Både på Vingvågkaia, i Kamvika, på Våberget og på Kongensvoll er disse bygningene helt sentrale for å ta vare på områdets særpreget. Tradisjonen med ishuse er spennende, og må ikke glemmes i denne sammenheng. Bygningene er i dag i varierende stand og mange trenger restaurering. Det kan søkes SMIL-midler gjennom kommunen til bevaring av slike tradisjonelle bygninger.

Også flere tradisjonelle gårdsbygninger kan og bør restaureres. Mange bruk er lagt ned, og det er nå man har muligheten til å få tatt vare på de bygningene som gjør dette til et jordbrukslandskap. En utfordring er å finne ny bruk for gamle bygninger, men i et område med potensial i forbindelse med turisme, bør det kunne finnes muligheter. Også slike bygninger kan settes i stand med SMIL-midler. Dette vil uansett ikke hindre en innvending



ombygging til andre formål. For mer informasjon om prinsipper for istandsetting av bygninger og lignende, se vedlegg II til rapporten.

Når det bygges nytt i et kulturlandskap, er det viktig at det tradisjonelle bygningsmiljøet blir tatt hensyn til – både med tanke på fargevalg, utforming og plassering. Moderne typehus passer sjelden inn i kulturlandskapet, og er ofte en dårlig løsning. Dersom tradisjonelle bygningstyper ikke er aktuelt, kan det være en løsning å samlokalisere nye bygninger på en slik måte at det blir et tydelig skille mellom det tradisjonelle bygningsmiljøet og det moderne. Da blir også inngrepa i forbindelse med utbygging mindre, og større deler av landskapet forblir tilgjengelig for allmenn ferdsel.

Med dagens høye krav til standard på hytter, vil utbygging med hytter så å si alltid bety et brudd med lokal tradisjon når det kommer til plassering og utforming. Det er derfor trolig mest tjenlig å plassere hytter slik at de ikke er synlige fra jordbruksområdene. Ved å skille fritidsbebyggelsen tydelig fra den fast bebodde bebyggelsen, vil det være enklere å ta vare på kulturlandskapet og kulturmiljøa i området. Dersom det bygges utleiehytter har en imidlertid muligheten til å bygge flere sammen og tilpasse til lokal byggeskikk, for eksempel som ei rekke av naust eller brygger. Da vil man kunne bevare lokale særtrekk i byggeskikk og byggemønster i større grad enn ved utbygging med enkelthytter.

To campingplasser medfører at området er forholdsvis mye besøkt. Det er i stor grad tilknytningen til sjøen som lokker turistene hit, og det er derfor viktig å spille videre på dette. Samtidig er det et behov for steder å gå tur både for fastboende og turister. Det er likevel dårlig med merkede turstier i området. Ved å bevege seg oppover i terrenget vil man for eksempel raskt få en flott utsikt. Det anbefales derfor at det vurderes å tilrettelegge for bedre tilgjengelighet, både i natur- og kulturlandskapet, med merking av stier og skilting med informasjonstavler og kart.

På mye besøkte steder vil små informasjonstavler eller lignende være med på å gi en større totalopplevelse. Jo mer kunnskap man har om det landskapet man ser rundt seg, jo mer interessant vil opplevelsen av det bli. Det vil være vanskelig å se verdien i kulturlandskapet dersom man ikke kan noe om dem. Den lokale historien rundt istaking, fiske, jordbruk osv. er ukjent for de fleste tilreisende og kanskje også noen fastboende. Opplevelsen av kulturlandskapet ville for disse bli langt større med små informasjonstavler på aktuelle steder.

En eventuell reetablering av fyrlykt på "Dronningholmen", vil gi et flott utfartssted med lokalhistorisk tilsnitt. Her kunne det settes opp benker og lages en enkel grillplass samt informasjonstavler som fortalte om fyrlykta, holmens historie, hvalmottaket og lignende.

Tiltak for å øke tilgjengeligheten i kulturlandskapet kan gis tilskudd gjennom SMIL-ordninga i kommunen, og omfatter blant annet etablering av turstier, oppsetting av benker, skilting og merking. Mer informasjon om slike tiltak finnes i vedlegg II til rapporten.

## 4 Kilder

### Skriftlige kilder

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag 1999. Viktige naturområder i Snillfjord kommune.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Miljøvernavdelingen.

SLF 2004. Statens landbruksforvaltning og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Etter register for produksjonstilskudd.

### Kilder på Internett

miljolare.no 2005. Nettverk for miljølære. I *miljolare.no* [online]. Tilgang:

<http://www.miljolare.no> [Sisert 7.11.2005].

NGU 2005. Bergrunnsgeologidatabasen. I *Geologi for samfunnet* [online]. Tilgang:

<http://www.ngu.no/kart/bg250> [Sisert 7.11.2005].

SSB 2005. Regional statistikk. I *Statistisk sentralbyrå* [online]. Tilgang:

<http://www.ssb.no/kommuner/region.cgi?nr=16> [Sisert 7.11.2005].

Snillfjord kommune 2005. Fakta om Snillfjord kommune. I *Snillfjord kommune* [online].

Tilgang: <http://www.snillfjord.kommune.no> [Sisert 24.11.2005].

### Informanter

Djupå, Einar

Hafsmo, Bjørn

Kvarme, Mary

Nordsæther, Åge Ø.

Skårild, Aasmund

Vuttudal, Arnt

Waaberg, Arne

Wingan, Arne

Wingan, Johan I.